

13. A Velencei Bizottság kimondta: az új ukrán kisebbségi törvény nem teljesen felel meg az európai és a nemzetközi standardoknak. Дата оновлення: 15.06.2023. URL: <https://politic.karpat.in.ua/?p=81777&lang=hu> (дата звернення 26.09.2023).
14. A Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség (KMKSZ) és az Ukrajnai Magyar Demokrata Szövetség (UMDSZ) közös nyilatkozata a kisebbségi törvény első olvasatban elfogadott módosításával kapcsolatban. Дата оновлення: 09.09.2023. URL: <https://kmksz.com.ua/2023/09/09/kmksz-umdsz-kisebbségi-torveny-nyilatkozat/> (дата звернення 27.09.2023).
15. Novák Katalin: Zelenszkij kész megadni a magyar kisebbségnek azt, amit az ukránok kapnak Magyarországon. Дата оновлення: 28.08.2023. URL: <https://index.hu/belfold/2023/08/28/novak-katalin-sandor-palota-koztarsasagi-elnok-volodimir-zelenszkij-ukrajna-kijev-ovohely-ferenc-papa-vatikan/> (дата звернення 28.09.2023).
16. Magyar Levente: A kárpátaljai magyarság jogainak rendezéséről tárgyal a magyar-ukrán tárcaközi munkacsoport. Дата оновлення: 15.09.2023. URL: <https://www.origo.hu/itthon/20230915-magyar-levente-karpataljai-magyarsag.html> (дата звернення 28.09.2023).

Юрій МАТЕЛЕСКО,

*доцент кафедри міжнародних студій та суспільних комунікацій
(Ужгородський національний університет)*

ОСОБЛИВОСТІ «М'ЯКИХ» ВПЛИВІВ ПОЛЬЩІ ТА УГОРЩИНИ В УКРАЇНІ: ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА

«М'яка сила», яка базується на привабливості та добровільній участі, є для багатьох держав ефективним інструментом, який забезпечує досягнення зовнішньополітичних цілей. Держава, яка реалізує політику власної «soft power», є водночас об'єктом «м'якого» впливу інших країн. Не є винятком й Україна, яка зазнає активного впливу сусідніх держав.

Значну перевагу для проведення успішної політики «м'якого» впливу дає сформований образ економічно та політично розвиненого Заходу. Крім того, «soft power» західних країн мала більш сприятливий ґрунт для проникнення в українське суспільство через євроінтеграційний зовнішньополітичний курс України, який вона обрала після 1991 р. Тому Польща та Угорщина, які досить успішно проводили ліберально-демократичні перетворення і відносно швидко інтегрувалися в ЄС, стали для українців привабливими країнами.

Можна виділити декілька спільних для двох країн цілей «м'якого» впливу на Україну: 1) формування позитивного іміджу Польщі та Угорщини серед українського населення; 2) поширення власних (а також західних загалом) політичних та культурних цінностей; 3) підтримка закордонних угорців та поляків, які проживають в Україні; 4) залучення українців до навчання та роботи, що пов'язано з демографічними проблемами в країнах-реципієнтах.

«М'який» вплив Угорщини та Польщі нерозривно пов'язаний з підтримкою представників їхніх націй в Україні, проте ступінь цієї підтримки і підходи щодо її реалізації дещо відрізняються. Найбільш активним у цьому напрямі є Будапешт, для якого розвиток національної ідентичності закордонних угорців, згідно Конституції, є одним з головних завдань державної політики [8]. У зв'язку з цим угорська «soft power» в Україні має досить чіткі географічні рамки, які здебільшого обмежуються частиною території Закарпаття, де компактно проживає угорська нацменшина (близько 150 тис. осіб). Щодо Польщі, то її «м'який» вплив не обмежується місцями компактного проживання польської національної меншини (близько 100 тис. осіб переважно на заході України), яка є відносно мало консолідованою, а має набагато ширші територіальні межі.

«М'яка сила» обох країн має досить розгалужену інституційну основу, зокрема у вигляді державних установ. Головну роль серед польських інституцій відіграє Міністерство закордонних справ, при якому функціонує Департамент публічної та культурної дипломатії, та ряд інших міністерств. З метою координації їхніх дій у 2004 р. було створено Раду промощі Польщі. Крім того, під егідою польського МЗС діє Польський Інститут у Києві, а також аташе по культурі в дипломатичних представництвах. Серед аналогічних інституцій Угорщини слід виділити Міністерство зовнішньої економіки і закордонних справ, в структуру якого входять департамент культурної і наукової дипломатії, та наразі відсутній в Україні Інститут Балашші. Також діє система державних органів, які займаються підтримкою угорської меншини за кордоном. Суб'єктами «м'якої сили» Польщі та Угорщини в Україні також є державні та недержавні

фонди, дипломатичні установи, громадські організації національних меншин, навчальні заклади та ЗМІ. [2, с. 57–58].

Серед головних напрямів «м'якого» впливу сусідніх держав можна виокремити освітній, культурний, економічний та інформаційний.

До 2014 р. Польща, на відміну від Угорщини, була одним з лідерів (поряд з Росією) за кількістю українських студентів, які навчаються за кордоном. Через декілька років після початку війни на сході України вона за цим показником стає абсолютним лідером: у 2019 р., за даними ЮНЕСКО, з 77,6 тис. українських студентів за кордоном найбільше (26,9 тис.) навчалось в Польщі [4]. В Угорщині в цей же час здобували освіту близько 1,2 тис. переважно угорськомовних громадян України [9]. Лідерство Польщі на ринку освітніх послуг пояснюється простою процедурою вступу до вишів, мовною та культурною близькістю країни, якістю та вартістю освіти, а також перспективою знайти хорошу роботу. Сприяють цьому також маркетингові кампанії польських вишів по залученню студентів з-за кордону, а також нестабільна воєнно-політична та соціально-економічна ситуація в Україні.

«М'який» вплив Будапешта посилюється тим, що вищу освіту угорською мовою можна здобути в самій Україні, зокрема в Закарпатському угорському інституті ім. Ференца Ракоці II в Берегові, який фінансується урядом сусідньої держави, та в Українсько-угорському навчально-науковому інституті УжНУ.

Зсередини «soft power» сусідніх держав також зміцнюють заклади загальної освіти. У 2020–2021 навчальному році в Україні (Закарпатська область) діяли 73 школи (з них 6 – приватні), де діти навчаються тільки угорською мовою. Крім того, в області функціонують 27 закладів загальної середньої освіти з класами навчання українською та угорською мовами. Також на Закарпатті діє розгалужена мережа курсів вивчення угорської мови, які організовує згаданий Інститут Ракоці. Водночас в Україні є тільки 4 школи з польською мовою навчання (Львівська область) та 2 – з українською та польською мовами (в Хмельницькій області) [5]. Однак польську мову також можна вивчати факультативно в різних навчальних закладах України.

Культурна дипломатія Польщі та Угорщини реалізується в Україні шляхом здійснення різних проєктів та програм, пов'язаних з музикою, кіно, театром, образотворчим мистецтвом, літературою тощо. Організуються музичні фестивалі, дні національного кіно, зустрічі з діячами культури тощо.

Польща та Угорщина як країни з відносно розвинутими економіками, інтегрованими в спільний ринок ЄС, є привабливими для українських трудових мігрантів. У 2010–2012 рр. найбільшими країнами-реципієнтами вітчизняної робочої сили були Росія (43,2%) та Польща (14,3%). В Угорщині у той час працювало 1,9% українських трудових іммігрантів [3, с. 43]. Після подій 2014 р. ситуація змінюється: головною країною-реципієнтом стає Польща, де у 2017 р. працювало 38,9% вихідців з України, тоді як у Росії – 26,3%, а в Угорщині – 1,3% [2, с. 59]. Привабливість Польщі для українських трудових мігрантів пояснюється спрощеною процедурою працевлаштування, а також мовно-культурною близькістю поляків. Водночас труднощі, пов'язані з вивченням угорської мови, є істотною перешкодою для влаштування на роботу в сусідній державі, куди мігрує переважно угорськомовне населення Закарпаття.

Варто звернути увагу на такий різновид економічного «м'якого» впливу як підтримка розвитку так званого «етнічного бізнесу», яку досить активно здійснює Угорщина на Закарпатті [2, с. 59]. Наприклад, з метою підтримки розвитку сільського господарства, малих і середніх підприємств угорської національної меншини краю був упроваджений «План економічного розвитку ім. Егана Еде».

Головне завдання інформаційного «м'якого» впливу двох країн полягає у поширенні привабливого образу країни через ЗМІ (преса, телебачення, радіо, Інтернет). Слід зазначити, що нерідко угорські медіа також поширюють погляди, що шкодять іміджу України (порушення прав національних меншин, неможливість євроатлантичної інтеграції країни тощо). Антиукраїнські наративи наявні навіть на деяких шкільних ресурсах мережі Інтернет, зокрема в підручнику з географії для 8-го класу [7]. Слід зазначити, що це вже прояв не «м'якої», а «гострої» сили.

Окремим напрямом «м'якого» впливу можна вважати цілеспрямовану паспортизацію населення України, яку здійснює Угорщина. Остання значно спростила умови отримання громадянства ще у 2011 р., коли дозволила застосовувати спрощену натуралізацію до всіх, хто зможе довести знання угорської мови та надати докази угорського походження [6]. За неофіційними даними, станом на 2015 р. майже 100 тис. закарпатців отримали громадянство Угорщини за спрощеною процедурою [2, с. 61]. Своєрідною альтернативою паспорту є «карта поляка», що дає право на спрощену процедуру отримання дозволу на

постійне перебування в Республіці Польща, прискорену процедуру набуття її громадянства, а також різні пільги. Протягом 2008–2021 рр. «карти поляка» отримали понад 141 тис. громадян України [1].

Отже, «м'які» впливи Польщі та Угорщини в Україні мають досить схожі складові у вигляді цілей, інституцій та напрямів. Водночас «м'яка сила» Угорщини, яка тісно переплітається з підтримкою угорської нацменшини, на відміну від Польщі, має досить обмежені географічні межі в Україні (частиною території Закарпаття). Головна особливість освітнього напрямку «м'якого» впливу Угорщини полягає в тому, що вищу, як і шкільну, освіту можна здобувати в навчальних закладах України угорською мовою. Крім того, «м'яка сила» Угорщини супроводжується масовою паспортизацією населення Закарпаття, а інформаційний вплив Будапешта часто пов'язаний з негативною критикою різних сфер життя в Україні.

Список використаних джерел:

1. За півроку «карту поляка» в Україні отримали близько 4,5 тисячі осіб. *Укрінформ*. 24.07.2021. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3286061-za-pivroku-kartu-polaka-v-ukraini-otrimali-blizko-45-tisaci-osib.html> (дата звернення: 05.10.2023).
2. Мателешко Ю. «М'яка сила» сусідніх держав в Україні: загальне та особливе. *Геополітика України: історія і сучасність*: збірник наукових праць. Ужгород: ДВНЗ «УжНУ», 2021. Вип. 2(27). С. 55–66.
3. Міграційний профіль України. 2011–2015. Київ, 2016. 73 с. URL: https://dmsu.gov.ua/assets/files/mig_profil/MP2015.pdf (дата звернення: 06.10.2023).
4. Міграція в Україні: цифри і факти. МОМ. 2021. 23 с. URL: https://ukraine.iom.int/sites/g/files/tmzbd1861/files/documents/migration_in_ukraine_facts_and_figures_2021-ukr_web.pdf (дата звернення: 07.10.2023).
5. МОН підрахувало, скільки шкіл навчають мовами національних меншин. *Нова українська школа (НУШ)*. 24.09.2021. URL: <https://nus.org.ua/news/mon-pidrahovalo-skilky-shkil-navchayut-movamy-natsionalnyh-menshyn/> (дата звернення: 07.10.2023).
6. 2010. évi XLIV. Törvény a magyar állampolgárságról szóló 1993. évi LV. törvény módosításáról. URL: <https://mkogy.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1000044.TV> (дата звернення: 29.09.2023).
7. Földrajz 8. IV. A Szomszéd országok és Közép-Európa. 4. Ukrajna és Szlovákia földrajza. URL: https://www.nkp.hu/tankonyv/foldrajz_8/lecke_04_004 (дата звернення: 01.09.2023).
8. Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25). URL: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1100425.atv> (дата звернення: 06.10.2023).
9. Ukrainian Students in Hungary: Policies of Engagement, Integration, Students' Motivation and Plans. *Cedos*. 19.12.2018. URL: <https://cedos.org.ua/en/researches/ukrainski-studenty-v-uhorshchyni-polityky-zaluchennia-intehratsii-ta-motyvatsiia-i-plany-studentiv/> (дата звернення: 09.10.2023).

Стеллас АСЛАНОВ,

*професор кафедри політології і державного управління
(Ужгородський національний університет)*

ВПЛИВ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ НА ФОРМУВАННЯ ЕТНОНАЦІОНАЛЬНОЇ СТІЙКОСТІ

Початок російсько-української війни у 2014 р. ознаменувався анексією Криму та тимчасовою окупацією окремих районів Донецької та Луганської областей. В цих умовах Україні довелося мати справу з безпрецедентною кількістю етнополітичних загроз, притаманній цій гібридно-конвенційній війні. Державна етнополітика з огляду на труднощі напрацювання, незадовільне правове та інституційне забезпечення не запропонувала ефективної відповіді на власне етнічну складову цих загроз.

І це при тому, що етнополітична сфера має внутрішній конфліктогенний потенціал, який може бути використаний іншими державами ззовні у випадку конфлікту. Це підтверджують всі три етапи російсько-української війни. На першому етапі – анексії Криму та тимчасової окупації ОРДЛО Росія пояснювала свої дії захистом російського та російськомовного населення України від дискримінації з боку нелегітимної влади Києва, сформованої після Революції гідності (2013–2014 рр.). На другому етапі війни – (конфлікту) на сході України (на Донбасі) РФ теж під виглядом захисту прав російськомовного населення інспірувала створення та в подальшому надавала збройну підтримку невизнаним квазідержавним утворенням ДНР і ЛНР, які визнані терористичними організаціями в Україні. Третій, завершальний етап дезінтеграції України, який розпочався повномасштабним військовим вторгненням 24 лютого 2022 р. після визнання Росією незалежності ЛНР і ДНР у кордонах Луганської і Донецької областей України. Після